

ГОДИНА

4

1867

ВОЈИН

БРОЈ

32

10 Новемб.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Мисли о погађању пушака у боју. — Нешто о садашњој пољској фортификацији. — Образованост народна стоји у тесној свези са његовим савршенством у уметности ратној.

МИСЛИ О ПОГАЂАЊУ ПУШАКА У БОЈУ.

Написао Н. Волоцки.

Кад би се све оно сабрало, што се до сада написа о погађању пушака у мирно доба, би могло читаву библиотеку изнети. Ал у ствари није говорено о томе, колико је погађање у боју; јер мирно пуцање није једнако с пуцањем у боју: „кад стотине зрна лете по ваздуху“; и то је све што као знамо о овоме. Истина било је некојих покушаја да се определи пушчано дејство у боју, но ови су остали само покушаји, нешто због недостатака извора, а нешто са нетачности оних извора који постоје.

Тек је се сад положила ствари у неколико поправио: почела је се т. ј. израђивати статистика рана у боју, и овим путем добављена дата дају нам наде ако не за решење а оно бар за утврђење питања на основима колико толико јачим; — и ми ово себи сада задајемо.

Никад до сада нису била тако честа убијања из пушака као у последњим ратовима.

WWW.UNILTB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У италијанском рату 1859 број пушкама рањених, изношаше 80% од обштега броја рањеника.¹

Под Дипелом (18. Априла 1864) са стране Пруса бејаше 80·6%.²

У Инкерманској битци (24. Октобра 1854) њих 91% бејаше пушком рањено, а у борби код Черне (4. Августа 1855) број њихов изношаше до 75%, не гледајући на то, што у след погрешака руска војска беше необично претрпела од дејства француских картеча.³

По механичком закону, рад произведен каквом силом, мора бити сразмеран коликоћи рада и јачини саме силе; и појави, које горе цифрама изразисмо, условљени су великим бројем пешадије, према другим родовима оружја, одстојањем стрелаца и увећаном тачношћу погађања.

Са прва два услова ми се савршено слажемо; али треће, ма да се на њ много обазире, — нама се показује врло сумњиво, и ми се никако с њиме не слажемо. Истина правилност лећења зрна знатно је се увеличала, али нерви у човеку осташе и опет они исти.

Према овоме нашем убеђењу, ми имамо противника, који се обично позивљу на необично убијање официра, на прилике у којима се у магновење сатре артиљеријска послуга, толики коњи, и спомињу

¹ Demme. „Militär-chirurgische Studien in den italienischen Lagersäthen von 1859.“ Вирдбург, 1861 г.

² „Военно-медицинскій Журналъ“ 1864 год. № 9, „Смѣсь“, стр. 57.

³ Ове су цифре састављене на основу списка рањеничких, који се сада чувају у архиви војно-медицинскога одељења, у делу: „О раненихъ въ сраженіяхъ въ Крыму“, ч. II.

разлику међу садашњим погађањем и оним у XVI веку и т. д.; по ови наводи неће моћи издржати критике: особени факти у њиховим доказивањима, који готово ништа не доказују, чини ми се треба да се још брижљиво испитају и разјасне, а пример XVI. столећа говори више у корист спорне претпоставке, него ли да је обори.

Гер доиста, у нидерландскоме реду (die niederländische Ordonanz) мускетири састављаху једва половину целе пешадије; ако узмемо у призрење, да су се они стројили у 10—11 врста, а пуцали врстама, то ће се лако видети, да у ствари на сто копаља не долажаше више од пет мускета **који дејствоваху**; у след чега убијање из пушака у XVI столећу и није могло бити знатно.¹

Почем се тачност гађања може само видети из разређаја рана по телу (сходно циљању и правилности лећења зрна), и проценту зрна што погоде, — то за објашњене спора треба да се обратимо ка изучавању овога реченога.

Ми смо већ нешто говорили о рањенима, сада пак попунићемо ово новим цифрама, и чинићемо сравањења.

I. По Хурлту, у Пруса под Дипелом (1864 г.), ране се овако разређиваху: рањеника с ранама на горњој половини тела бејаше 67·4%, на доњој 32·6%.²

У инкерманскоме боју: у Селенгинској ређименти бејаше 55% рана на горњој поли, 45% на доњој;

¹ W. Rüstow: „Geschichte der Infanterie“ Gotha, 1857, Том. I. стр. 360.

² „Военный Сборник“ 1866 г. № 2, „Библиография“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у Іакутској реџименти на горњем делу 70%, доле 30%; у Охотској реџименти на горњој полутини 69%, на доњој 31%.¹

У боју на Черној Реди: у Бутирском пуку у горњи део тела 55%, у доњи 35%; у Московском пуку горе 62%, доле 38%; у Тарутинском пуку у горњу полу 72%, у доњу 28%.²

II. Код Аустријанаца (1859, по Дему): у горњу полутину рањених 59·5%, у доњу 40·5%.

Код Вранцуза и Талијана (1859, по Дему): у горњи део рањених 60·7%, у доњи 39·3%.

У руској гарди, за време Пољскога рата: у горњи део рањених 60%, у доњи 40%.³

Гледајући на ова факта, видимо, да се она деле у две стране: у првој, где су стрелци били на вишем земљишту, ту је проценат рањених у горњој половини већи, него у другоме случају, где обе стране бејаху у готово водоравном земљишту.

Из цифара друге стране види се, да, не гледећи на разлику у ваљаности оружја и вештини стрелаца, разређај рана ишао је савршено једнако.

Тако, на основу наведенога може се закључити, да и положај стрелаца према цели има много већи утицај, него усавршени лет зрна.

Но ово, што баш сад рекосмо, доводи нас на мисао, да проценат зрна, која погађаху, строго узевши, — у XIX. столећу није се ни мало увеличао; а за тренут само па је доказано, да хтео не хтео мора

¹ „Дело „О раненихъ въ сраженіяхъ въ Крыму“, део II.

² Ibidem.

³ „Военный Сборникъ“ № 2, „Библиографія“.

се свако с нама сагласити т. і. признати, да вероватност погађања у боју зависи искључно од стања нерава у човеку и по томе не увећава се заједно са усавршењем оружја.

Почнимо наше доказе са већ постојећим туђим мњењима о овоме предмету.

Свршавајући исторички преглед жлебнога оружја, Манжо говори: „Да би дали појма о превасходству, које има жлебно оружје и капсела над простом кремњачом, ми ћемо навести овде неколико примедба, које се односе на резултате погађања кремњаче у време ратова републике и царевине: ови нам савршено показују, како мало цели достигоше ова оружја. Н. пр. по мњењу Гасенде, требало је избацити 3000 метака, да би само једнога човека оборили у реду непријатељевом. Пруски ђенерао Декер вели треба за то 10.000 метака. С њиме се слаже и „Меморијал француске артилерије.“¹

Под Бородином Руси изгубише од пушчане ватре не више од 10.000 људи², за што по мњењу Декеровом, треба 100.000.000 а по Гасенди 30.000.000 зрна, док међутим са свим извесно зна се да Французи тада не избацише више од 1,400.000 зрна³, које оборише у руским редовима поменутих 10.000 људи; и дакле да би оборили једнога човека, упо-

¹ Военный Сборникъ 1858, № 2, одео II. стр. 401.

² Због ових основа не треба узети цифру већом: 1) Французи су бацили 60.000 зрна шупљих, што даје не мање од 940.000 или 1,000.000 парчади; 2) бајонетни јуриши били су чести и необично упорни, а коњички јуриши долажаху до грдних размера; по овоме које од артилеријске ватре а које од хладнога оружја тешко да ће бити рањено мање од 75%.

³ Богдановић. „Исторія отечественной войны 1812“, д. II. стр. 225.

требило се једва 140 зрна или другим речма, зрна, која погодише, бејаху 0.71% од општега броја избачених.

Узмимо за сравњење ма боју новију битку н. пр. код Алме (8 Септембар 1854).

У овоме боју Мински пуџ избацио је 70.635 вишека пушчаних и 1286 штудерних, а имао је свега 3,771 човека.

Селенгински није избацио мање, јер у извешћу пуковника Сабашинскога иште се муниција за рачун избачених 31,125 пушчаних и 3744 штудерних вишека.¹

Да није осем Минскога и Селенгинскога пука ниједан више пуџ избацио ниједнога вишека, то и тада проценат зрна, што погодише био би не већи од 2.4; но као што је извесно, да стрелаца бејаше бар пет пута више, то и број погодака не може износити више од 0.48%².

Пређимо ка сајузницима.

Вранцуза и Инглеза бејаше готово два пута више од Руса, а даљина с које гађаху три пут већа; но не гледећи на то, у руским редовима нестало 5709 људи³; па дакле и проценат зрна, што погодише није се увеличао, ако и претпоставимо да је из свакога одељења избачено мање зрна него у Руса, док међу тим као што се из опису боја извесно зна, редови сајузнички беху особито густе, дакле ватра

¹ Архива главне артиљеријске управе. Дела јужне војне.

² По „Описанију оборони г. Севастопола“, сајузници су изгубили 3500 људи, по ваља узети ову цифру у нешто већу.

³ Тамо, део I, стр. 192.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

честа, и сврх тога, Инглези непрестано пуцаше из тврдога фронта¹.

Сад докажимо наличну страну наше претпоставке, т. і. што је мања опасност, којој се излаже човек, тим су спокојнији његови нерви, у толико бољи морају бити резултати његова гађања.

Лака 4^{та} батерија потпуковника Кондрашева за неколико минута необично је страдала од Вранцких стрелаца и њихове батеријске батерије — : од 100 људи послуге, 48 паде које убијено, које рањено. Вранцузи тада бејаху на 900 кор. далеко, т. і. изван дејства наших картеча: и појамно је, што им ватра беше врло јака, јер се они налажаху готово у безопасности.²

Готово ово исто бејаше и у побуни Пољској.

У време последњег пољског рата неверовна је разлика између губитака обојих страна; Пољаци су неизмерно лоше гађали (?); њихова зрна летела су као без главе, побуђујући смех у руских војника, који, видивши се изван опасности, гађали су као на упражњењу(!?).

Ово је исто, но у нешто мањем степену било у Трансилванији 1849.

Одред ђенерала Лидерса изгубио беше свега 1132 човека, прем да имађаше седамдесет и четири прилике бојне. При овако незнатној штети, коју претрпеше од непријатеља, спокојство војника морало је бити здраво велико, што се и потврђује следећим:

¹ Тамо.

² Тамо. Вој на Алми.

Лидерсов одред избацио је вишека:

пешачких од 2 ¹ / ₂ золотника . . .	223,626
саперских од 2 золотника . . .	6,525
штуцерских од ¹ / ₁₀	12,178
коњичких	51,666

Свега 293,995.

Губитак Мађара точно није познат; но судећи по броју убијених (3656 људи), морало је бити бар 11,000 људи.¹

По току ствари може се мислити, да је пушчаном ватром оборено у редовима 60% од општега броја; дакле руси изванредно добро гађаху: зрна, што погодише износе око 2·3%.

По свему до сада реченоме можемо закључити, да у кољко се више зрна избаци у толко ће се већа штета непријатељу учинити; но, да приметимо, овај се резултат не добија због усавршеног оружја.

И с тога је, путем чисто умственим, дошао Плењие на услове игленеј системи; ми смо ово наше убеђење основали на резултате од два разна пута, — и ми дакле тврдо у њ верујемо.

С рускога.

М. Н. И.

НЕШТО О САДАШЊОЈ ПОЉСКОЈ ФОРТИФИКАЦИЈИ.

—
(Продужење.)

Шанчеви на бојном пољу биће могућни — у неким случајима — како у времену тако и у средствима и кад постоје горенаведене пред-

¹ „Описаніе войны въ Трансилваніи“, С. Петербургъ: 1858, стр. 270, 271, 272.

поставке. А то су на име време пре почетка битке и момент њеног првог развића, што би се у овом смотрењу могли да употребе, јер велика одстојања између обојих борећих се партија дају веће слободе не само кретањима трупа, него и свима осталим предузећима. Подобним начином подаваће се за време битке периоде застаивајућег карактера, које допуштају фортификаторијска предузећа. Притом ће се увек промислити, да ли ће ова бити корисна, да ли ће се моћи пре свршити, него што наступи тренутак кад су она потребна, или да ли ће она моћи стићи за употребу бар пре него што прође катастрофа, коју она ваља или да подпомогну или да одклоне. Бојне околности битке, нагло следовање догађаја, брзо мењање вида битке по карактеру самих бојева и теренских формација захтевају на поменута питања брзе и уместне одговоре, хитно и опет точно извршење. Неможе се одрећи, да у пракци има много случајева, где ће врло тешко бити на то се решити, и да ће често морати бити, да ће се таква фортификаторијска предузећа само желети, али се немогу извршити. Извесно је, да се извесна множина скупног кретања бојева несме прекорачити, и да се за ово остварење захтева не баш мало времена; па с тога је јасно, да ће се у овом смотрењу битка моћи подпомоћи само у великом а најиме само у њеним најособитијим и најважнијим задатцима. Истина локалне околности могле би допустити подобна наређења врло корисно и у малом, али ће онда ова остати увек само у уским границама њеног мо-

тива и врло ће ретко бити од особитог приноса за скупан ефект. Требају ли она да у овоме суделују, и с тим да буду од вредности за велико цело, онда им морају поводи да истичу из концепта битке. Ван сумње је, да поглавито целокупан карактер развијајуће се битке, стратегијска распоређења ове и доистини представљају њених очитих последица, предвиђавност наступајућих промена и оцена трајања и интензитета појединих бојних периода јако утичу на ове послове. **Па с тога с тактиком хармонично утврђивање бојног поља могу извршити само велике војводе и заиста нема никаквог смисла направити их, или им подизају испитати, кад се незна намера у великом и кад оскудева свежа почестног са целим.**

Кад се смера битка да оснажи, онда се немогу ту, сходно њеном карактеру, градити **никаква велика и обимната** постројења са високим профилима, ту неможе да буде говора о подизању знатних препона и да се за сваку шаку бораца граде утврђења. Шанчеви на бојном пољу ваља да буду **чисто импровизовани**, створени из тренутачних средстава, у најужем значењу речи голе поправке терена за бој, приљубљени уз ограде, **несме их бити много**, већином да су отворене форме, а скоро никада скопчане и дуже линије. По својој чисто непредуготовној природи немогу они имати никакве особите техничке одпорне способности, и могли би се у нуждном случају исто тако брзо срушити, као и што су из терена постала: најпре као голе белеге, а после мало по мало као **снажнији усечци**

са грудобраном на ворму гласије, а — премда врло ретко — и са обичним. Наравна ствар овима ће фортификаторијским постројима оскудевати све што није **неопходно** нужно за потребу ватреног оружја и за офанзивно излетање из шанца. О точnome дефиловању и заповедању неможе ни говора бити, често ће бити немогуће на то се и образрети, а понајвише то ће и од околности зависити. И да не говоримо даље о већ напред казаном карактеру ових ушанчења, морају се поменути усечци са грудобраном на форму гласије огласити као врло употребљиви и целосходни. Они се дају брзо начинити, тешко разорити, олакшавају излетање у офанзиву, дају се по својим димензијама најлакше ојачати, заклањају повољно, неподдају непријатељу за време напада велике нишане и по њиховом разорењу никакав заклон, који би он за леђима повлачеће се трупе могао употребити; она се слажу боље са тереном и могу се лако свезати са препонама, а да се ово неможе да примети споља. (Продужиће се.)

ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА ЊЕГОВИМ САВРШЕНСТВОМ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.

(Продужење).

Појавише се академије лепих уметности, знања, архитектура и друго. **Жан Баптисто Русо**, **Во- ало**, **Лафонтен** оживише појетичку цветну башту; **Жорнељ**, **Расин**, **Молијер** и т. д. литературу драматичку; **Восије**, **Фенелон** и т. д. црквенску речитост; **Дескарт**, **Гасенда**, **Паскал**, **Малебранш**,

Ла Рошефукол, Ла Вриера и т. д. философију; Никол, Арнол и т. д. моралне штудије; Мезерај, Флери, историју; Валзак, госпођица Монпансиер, госпођа Севињи, госпођица Скидери, госпођа Лафајет, госпођа Тансен, сам краљ — писменост; Паскал, Гасенда, Менаж, Абланкур, Турнефор, госпођа Дасиер, знања; Деспорт, Лебрин, Мињар живописање.

Друштво узе печат одличите галантерије, која ублажаваше обичаје и учини те падеше дуели и посташе неупотребни. Госпоштина престаде презирати трговину и стече својим начином часне среће.

Влада Луја XIV, која трајаше седамдесет и две године, бејаше савршено монаркична. Под њим је Вранција стекла прво место у Јевропи, које јој донесе њено оружје и надмоћна литература. Ма да ратови њени бејаху доста пута неправедни, опет је она била увек тако срећна те не доби заслужене казни и шта више имађаше вазда добрих граница. Нема сумње, да по што се попе на апогеју своје моћи, народ бејаше исцрпљен и изгуби важности, јер дух ратни и љубав према слави угаси се и велики краљ остави наследство обележено борбама, као резултат његове поноситости, честољубља и грамжења за апсолутном влашћу. Али он бејаше изједначио великаше, војнике и народ, и засадио је плодне клице образованости и величине, које доцније уродише богатим плодом.

По смрти Луја XIV 1715, Луј XV његов последњи унук наследи круну и владаше Вранцуском до 1774. Он је водио кржаве ратове са Инглеском

Аустријом, Русијом, Немачком, Италијом, Шпанијом, у Европи; у притежањима Америчким, у Индији и у Африци, не рачунајући неке унутрашње немире.

Устроји се војничка школа и школа друмова и мостова, и саградиле се многе корисне јавне грађевине.

Ратови Луја XV, које вођаше жалосно честољубље, после стање у коме остави земљу, отварање једне кредитне банке, која је хтела да припомогне и уздигне лажљиву срећу народну, општа раскошност, лоша својства краљева. Његово разметање, његове страсти, погрешке и кривице, доведоше народ до крајности и потстакнуше у души његовој непомирљиву мрзост према престолу. Ова осећања у свези још са слободним мислима; тада врло раширеним, спремаху револуцију, која распрсну владу следећему краљу.

Покрај свега онога што краљ беше учинио за усавршење војске француске, она беше врло деморалисана, и уметност ратна у Француској недвижна стојаше док Фридрих II учини великих успеха у новој Прусској.

Науке и умјетности не чинише дакле великога корака. Па нема много ни научних људи. Волтер и Жан-Жак Русо бејаху најбољи духови тога века.

Луј XVI., унук Лују XV. попе се на престо 1774. Овај владалац имађаше изредно срце, изванредне доброте; и најискреније је желео добро својој земљи; али несрећом не имађаше ни чврстоће у карактеру, ни дара потребнога да може народ усрећити; осим тога не бејаше војник и није умео да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

употреби власт краљевску. Докле са унутрашношћу бедна Француска не улеваше никаквога поштовања на страни, дотле лукс и скандали дворски срамоћаху несрећни народ. Монтескије, Волтер и Русо са највећом жестином у својим списима нападаху основе старој дружини; срећна и најнижа класа бејаху пуне угушенога памћења и неизливене освете; краљ здо светован не хте попустити реформама, које је захтевало само време и узрујани народ. Слабости старога друштвенога реда, нагомилаване већ од десет векова, — бејаху истинити узроци револуцији, која само беше усијано гвожђе метуто у рану, коју црв учини самртном; то бејаше препуна крвавица, која чисти и преправља покварену крв народну. То бејаше сверепи рат између великаша државних, оличених у краљу, између noblese и народа. Народ остаде победитељ. Али злоупотребивши своју победу, дође тренутак да се мораде уставна влада установити да поврати мир и да зближи три противне снаге.

Било би одвише некорисно нашој цели кад би се ми заузели да покажемо велика дела, главне тачке поправке и т. д. јер би нас то одвело на штудију историје Француске, почев од владе Луја XVI, који је такође ратовао са великом Британском. Цео свет зна утицај који имаћаху тада велике државе; свакоме је позната уставна скупштина законодавна, конвенција, трагички свршетак краља и његове несрећне породице, мењање системе државне владе од директоријума до конзулата, ратови Француске против савезне Европе; сви се готово сећамо на војничкога ђенија, кога околности побудише, на

изванредну брзину корачања Бонапартинога који опет уздиже престо и мету себи на главу круну царску; па знамо његове славне победе; велике војводе који изникосе под његовом владом; изванредан потисак, којим покрену науку и уметности нови Цезар; учевнике, писце, уметнике, који прославише владу његову; земље, војводства, краљевине, које Наполеон даде својим ђенералима; и притисак који упражњаваше Француска на целу Европу све до конца месеца Марта 1814.

24. Априла исте године, Луј XVIII стаде ногом на земљу Француску, и владаше мање од једне године. 30. Маја потписао је уговор Париски, и једним додиром пера изгубио је богатства, која је текао цео народ за време од двадесет година, и за која није жалио најтеже жртве и јуначке крви. Ова конвенција дала је савезницима 53 тврдих градова са свом њиховом спремом, 43 линијских лађа и иљаде оружја. Овим губитцима треба додати уступање Малте, која вечито Инглеzима припаде, и колонију Св. Доминга, која се ослободи 1081 године.

Краљ је свакојачко имао воље да порече оно, што бејаше дозволио у корист слободе народне, али није могао другаче учинити до установити у Сен-Уану државни устав, у коме први чланак јамчио је за први мах Французима једнакост пред законом.

1. Марта 1815, Наполеон се навезе у Кани, имајући са собом мање од хиљаде људи, али све јуначких, оданих. 20. он уђе у Париз и обнови царевину. Али 18. Јунија, 100 дана по што стаде по-

гом на земљу Вранцуску, — он изгуби велику битку код Ватерлоа, а 22. истога месеца он даде други и последњи пут круну царску у корист своје сину.

Луи XVIII и опет се попе на престо 28. Јунија, по што је преседео сто дана удаљен од својих добара, и умре 1824. — Овај монарх, два пут повраћен, није се ни мало користио лекцијама искуства. Његова прва брига бејаше да распусти ону сјајну војску, која имађаше толике заслуге за отаџбину, и да дозволи војскама Инглеским, Баварским, Саксонским, Немачким и Руским да заузму земљу и да оптерети народ данком, а све под изговором као да заштити круну краљевску, коју му по други пут дозволише да носи. Странка реакционарска показа се сверепа и досадна, не праштајући ни самим учевњацима у њиховоме покоју.

Сво време владе Луја XVIII протече у непрекидним трвењима политичким и у дискусијама тек кад кад осветљене убојним оружјем. Али монархија се врло мало занимаше устројавањем јавне снаге. Науке и уметности продужаваху свој обичан пут не чинећи никаква велика успеха. (Свршиће се.)

 По што се година већ скоро навршује, а нека господа још нису за „Војина“ претплату положила, то их ево молимо учтиво, да нам изволе што пре новце послати. Могу их дати и разносачу „Војина“.